

întreprinse de oastea condusă de Tudor, căci acum se știe că „duhul răzvrătirii” a pus în mișcare țărănimea în întreaga țară¹.

Caracterul răscoalei este astăzi mai bine înțeles decât în trecut. A. D. Xenopol susținea și el existența caracterului social și național în mișcarea de la 1821². Dar, pe lângă faptul că lupta națională era, în interpretarea lui, numai antifanariotă, Xenopol susținea că cele două caractere n-au fost concomitente, ci succesive: la început, mișcarea a fost socială, o ridicare a țăranilor împotriva clasei boierești. După intrarea răsculaților în frunte cu Tudor în București, mișcarea suferă însă « o adâncă schimbare », boierii împingând-o « pe tărîmul politic și național ». Contribuțiile istoriografiei noi ne-au arătat însă că răscoala este de la început și pînă la sfîrșit socială și națională. Cele două aspecte nu s-au succedat, ci s-au împletit.

Cu toate progresele înregistrate, trebuie arătat că nu s-a ajuns încă la elucidarea deplină a problemelor controversate legate de răscoală. Anul 1821 continuă să rămînă obiect de controversă științifică; o controversă ce nu se referă numai la detalii, ci are (cum se va vedea) și caracter teoretic, interesînd prin aceasta, ca și prin faptul că privește tradiția de luptă a poporului român, cercuri mai largi de cititori.

Rîndurile de mai jos, fără a aduce date noi, neștiute pînă acum, vizează problemele spinoase de care se lovește interpretarea răscoalei din 1821. Multe din soluțiile ce s-au propus apar astăzi ca nesatisfăcătoare. Dar ele nu trebuie ignorate, căci ipotezele încercate sînt trepte în calea spre adevăr.

Acad. Ath. Joja, raportîndu-se la tratatul de *Istoria Romîniei* atrăgea atenția asupra problemelor de logică și metodă a istoriei³. Tocmai pe acestea le are în vedere cercetarea noastră. În lumina logicii dialectice, vor putea fi risipite punctele obscure privind specificul și caracterul răscoalei, raportul între factorii interni și externi care au generat-o ș.a.

§ 2. Din documentele privitoare la anul 1821 ies la iveală multe contradicții ce aparțin, desigur, înseși realităților istorice de atunci.

Să ne oprim mai întîi la constatarea că această răscoală a pornit — oricît ar părea de paradoxal — sub impulsul celor mai mari boieri ai țării și al Eteriei. Nu mai pot fi îndoieli în această privință. Tudor Vladimirescu s-a dus în Oltenia nu numai din voința lui, ci și trimis de stăpînitorii de la București și de Eterie: avea la sine actul prin care trei boieri din guvernul provizoriu, instaurat după moartea domnitorului Al. Șuțu, îl delegau să ridice poporul (« [pe] dumneata sluger Teodore te-am ales să rădici norodul cu arme și să urmezi precum ești povățuit »⁴) și era însoțit de arnăuți ai stăpînirii. Cu ceva mai înainte stabilise, împreună cu șefii eteriști, un plan de acțiune comună. Din aceste fapte rezultă că motivul pentru care a fost pornită mișcarea n-a putut fi răsturnarea feudalismului în Țara Romînească, ci scopul răscoalei conduse de Tudor a trebuit să se confunde cu scopul mișcării grecești de eliberare: lupta antiotomană. Dar această înțelegere a răscoalei, ca antiotomană, este contrazisă de proclamația

¹ Vezi: *Documente privind istoria Romîniei. Răscoala din 1821*, vol. I—V, Buc., 1959—1962. În vol. I, doc. nr. 218, 245, 253, 273, 274 etc.; în vol. II, doc. nr. 7, 49, 86 etc.; în vol. III, doc. nr. 137, 142 etc.

² A. D. Xenopol, *Istoria Romînilor din Dacia Traiană*, vol. X, ed. 3, p. 50—73.

³ Ath. Joja, *Reflecții asupra istoriei ca știință. Pe marginea tratatului de Istoria Romîniei*, în « *Viața Romînească* », 1962, nr. 5, p. 102 și urm.

⁴ *Doc. răscoalei 1821*, vol. I, p. 196.